Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Grundlagsenheten
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L6@regeringskansliet.se

Diarienummer
Ju2026/01855

Datum
2026-10-16

Yttrande från BirdLife Sverige gällande betänkandet *Stärkt egendomsskydd i regeringsformen* (SOU 2026:54)

Regeringen beslutade den 3 juli 2025 att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utreda grundlagsskyddet för rätten till ersättning vid rådighetsinskränkningar (dir. 2025:70). Kommitténs uppdrag har varit att överväga om den grundlagsskyddade rätten till ersättning vid rådighetsinskränkningar bör ändras. BirdLife Sverige har beretts möjlighet till yttrande över kommitténs slutbetänkande *Stärkt egendomsskydd i regeringsformen* (SOU 2026:54).

Enligt kommittén finns det skäl att stärka den grundlagsskyddade rätten till ersättning vid rådighetsinskränkningar. BirdLife Sverige anser att detta kan vara rimligt, om lagändringen inte leder till en uppenbar risk att Sveriges möjligheter att uppfylla miljöbalkens syften, däribland att bibehålla livskraftiga populationer av skogens arter, avsevärt försvåras. Föreningen menar emellertid att de förslag som kommittén har lagt fram i betänkandet sannolikt innebär ett avsevärt försvårande av pågående arbete och ambition att bibehålla och restaurera natur som är nödvändig för kommande generationers liv, hälsa, välmående och säkerhet.

Kommittén föreslår att den i 15 § andra stycket föreskrivna rätten till ersättning vid rådighetsinskränkningar ska stärkas genom att den enskilde tillförsäkras full ersättning. Det kan förefalla sympatiskt, men blir orimligt att genomföra/tillämpa i sådana fall där rådighetsinskränkningen sker till följd av att den verksamhet som den enskilde har planerat visar sig bryta mot gällande lagstiftning. BirdLife Sverige delar inte kommitténs uppfattning att laglighetsprincipen genom rättspraxis drivits till ytterlighet så att den grundlagsskyddade ersättningsrätten fortlöpande begränsas genom vanlig lag. När det gäller skogsbruk kan val av avverkningsmetod och bättre planering/samordning i många fall innebära att artskyddsförordningens förbudsregler inte avsevärt försvårar pågående markanvändning (enligt betänkandets avsnitt om pågående markanvändning och laglighetsprincipen, sida 218).

Att ta bort undantagen från ersättning i de fall då rådighetsinskränkningar måste göras av hälsoskydds-, miljöskydds- eller säkerhetsskäl innebär att det allmänna kommer att behöva betala ut ersättning i betydligt fler fall än idag. Eftersom kostnaderna för att skydda natur eller införa restriktioner riskerar att öka kraftigt, kan det i praktiken leda till att myndigheter blir mer restriktiva med att införa nya rådighetsinskränkningar, även i sådana fall då lagen faktiskt kräver det. BirdLife Sverige ser en uppenbar risk att, i händelse av att kommitténs förslag genomförs, ersättning för rådighetsinskränkningar till följd av skogsbruk kommer att urholka statsbudgeten i mycket stor utsträckning, och att naturvårdsbudgeten i övrigt kommer att strypas. Därigenom kommer varken miljöbalkens hänsynsregler, riksdagsbeslut om att skogar med höga naturvärden inte ska avverkas eller de konventioner och avtal som Sverige undertecknat med avseende på klimat och biologisk mångfald att kunna upprätthållas.

Betänkandet saknar relevanta beräkningar/bedömningar av hur stor del av statsbudgeten som skulle behöva omlokaliseras till att betala ut full ersättning till alla skogsägare som inte får kalavverka skog i strid med miljöbalken/artskyddsförordningen. Med så omfattande ändringar i grundlagen som kommittén föreslår,

måste det samtidigt säkerställas en långsiktig och politiskt väl förankrad finansiering av ändringarnas konsekvenser.

Om staten, till exempel, skulle göra sig skyldig att betala ut ersättning till enskilda i situationer då deras rådighet att bedriva pågående markanvändning måste begränsas, eftersom den planerade metoden för pågående markanvändning uppenbart riskerar att skada naturen på platsen i sådan omfattning att artskyddsförordningens förbudsregler aktualiseras, skulle det även i andra situationer kunna ställas krav på att staten blir ersättningsskyldig när landets medborgare håller sig inom lagens ramar. Det kan inte vara så det är tänkt att statskassan ska användas. Ett sådant förfarande skulle onekligen strida mot laglighetsprincipen, som innebär att inskränkningar mot verksamheter som strider mot lag inte medför ersättningsrätt. Vidare skulle det innebära ett kraftigt avsteg från principen om att förorenaren betalar.

Ersättning som betalas ut när rådighetsbegränsningen beror på lagens upprätthållande måste finansieras på annat sätt, till exempel genom att skogsindustrin och markägarorganisationer bidrar till ett ersättningssystem för enskilda vars mark innehar stora naturvärden som medför att vissa former av pågående markanvändning bryter mot miljöbalken. Det måste anses rimligt att bolag och enskilda som gör betydande ekonomisk vinning av den gemensamma naturresurs som skogen utgör också bidrar till att skogens ekosystem kan bibehållas.

För BirdLife Sverige,

Daniel Bengtsson, Fågelskyddsansvarig
070 515 45 33, daniel.bengtsson@birdlife.se

Kjell Carlsson, Ordförande
070 226 77 62, kjell.carlsson@birdlife.se